

Skånsk respons områdesanalys Samhällsbyggnad och byggteknik 2022

Bakgrund

En av Myndigheten för Yrkehögskolans uppgifter är att analysera arbetsmarknadens behov av utbildningar inom yrkehögskolan. Som regionalt utvecklingsansvarig ska Region Skåne återkoppla i vilken grad de trender som belyses ur ett nationellt perspektiv i MYH:s områdesanalyser har signifikans för Skåne. För denna uppgift har Region Skåne bjudit in representanter från företag, organisationer och branschföreträdare till dialog, nedan presenteras deras regionala återkoppling. Denna summering har sammanställts av sydsvenska industri- och handelskammaren maj 2022.

Intro

Det bör påpekas att innehållet och slutsatserna i denna rapport grundar sig på det analysarbete som utfördes innan Coronavirusets utbrott. Vilka konsekvenserna blir på 3–5 års sikt är i dagsläget därför svårt att förutse.

Nedan en kort summering av varje trend, ställningstagande i vilken grad det stämmer för Skåne och kommentar.

För varje trend har branschföreträdarna bedömt om konsekvenserna för kompetensbehovet i regionen blir desamma som de som beskrivs i analysen utifrån nedanstående alternativ:

- Extra viktigt i vår region
- Ja, vi instämmer i beskrivningen
- Ja, men det finns regionala avvikelser
- Nej, vi instämmer inte i beskrivningen
- Vet ej
- Ej aktuellt

Kort summering av samtliga trender

Vi lever i en omvälvande tid. Samhället måste ställas om och bli mer hållbart. Sverige ska enligt miljömålen vara koldioxidneutralt 2045, den sociala hållbarheten behöver stärkas och infrastrukturen förbättras. Fler bostäder, skolor och andra lokaler behöver byggas. Utmaningarna är många. Samhällsbyggnadsområdet har en central funktion i omställningen och för detta krävs också mer och ny kompetens. Yrkehögskoleutbildningar är en viktig pusselbit i allt detta.

Trender

1. Lugnare läge inom byggsektorn men stora långsiktiga behov (Oförändrad trend)

Läget på bostadsmarknaden har stabiliserats. Bostadspriserna närmar sig nivåerna från tiden före det abrupta priset under fjärde kvartalet 2017. Försäljningen av nya bostadsrätter har ökat de senaste tre kvartalen, och försäljningen av nya småhus har börjat stabiliseras. Utvecklingen inom byggsektorn närmar sig ett nytt jämviktsläge. Byggandet av bostäder har minskat men ligger ännu på en historiskt sett hög nivå. Det byggs dock alldeles för lite i förhållande till de behov Boverket bedömer finns. Samtidigt drivs byggandet på av stora lokalbehov, exempelvis skolor och byggnader för sjukvård. Det råder fortfarande brist på utbildad arbetskraft även om den dämpats en del.

Kommentar:

- Extra viktigt i vår region

Skåne har en fortsatt stark tillväxt i bostadsbyggandet, även offentligt byggande fortsätter kraftigt. Behovet av samhällsbyggnader är stort. De närmaste fyra-fem åren kommer byggandet att fortsätta öka sedan kommer förmodligen en mer stabil utveckling. Befolkningen ökar kraftigt i Skåne och därmed behoven av bostäder. Renovering av äldre bostäder görs och i och med det anlitas hantverkare för så kallade ROT projekt, även här finns behov av ytterligare påfyllnad av kompetens. Inom området finns en stor brist av arbetsledare för att driva byggprojekt så som projektledare och produktionsledare. Bristen på installatörer gör att många planerade projekt inte blir av eller senareläggs. Företagen har full orderstock i vissa fall ända fram till 2025 men planerna bromsas eftersom man inte hinner ytterligare projekt. Ett av fyra rekryteringsförsök i Skåne har helt misslyckats senaste året enligt Svenskt Näringslivs senaste rekryteringsenkät. (Hultgren, 2022)

Behovet av bostadsrätter fortsätter att öka. Projektutveckling av bostadssidan får en stor skjuts av finansbolag som investerar i fastigheter. Även andra aktörer än traditionella byggföretag konkurrerar om ovan nämnda kompetensen, kommuner, övriga offentliga aktörer samt teknikkonsulter.

2. Stora satsningar på infrastruktur de kommande tio åren – kompetensbristen oroar (Tilltagande trend)

Den nationella trafikslagsövergripande planen för transportinfrastruktur innehåller stora satsningar på moderniserad och förbättrad infrastruktur. Det handlar om både vägar, järnvägar och sjöfart. En het fråga är höghastighetsjärnvägarna och hur dessa ska finansieras och hur snabbt de ska byggas. Utöver detta finns även annan infrastruktur som kräver stora insatser. Ett sådant exempel är Sveriges system för vatten och avlopp där underhållet är kraftigt eftersatt. Uppdateringen av infrastrukturen innebär stora satsningar som samtidigt kräver tillgång till rätt kompetens för att förverkliga. Där finns utmaningar eftersom kompetensbristen är stor inom området.

Kommentar:

- Extra viktigt i vår region

Trenden stämmer väl med de långsiktiga behoven inom området. Det kraftigt eftersatta underhållet i ledningarna för vatten och avlopp har påbörjats att åtgärdas i Skåne. Detta kommer att påverka behovet av kompetens inom VA området. 23 miljarder per år behöver investeras inom VA i Sverige fram till 2040. (Svenskt Vatten, 2020) Även vid nybyggnad och förtätning av städer krävs stora infrastruktursatsningar för VA. Infrastruktur innebär även befintliga VA-ledningar, reningsverk, ledningar och rening för industri osv. Även när man bygger om reningsverk kräver det installationstung verksamhet och många olika kompetenser behövs.

De regionala och lokala elnäten har stora renoveringsbehov. På grund av ökad efterfrågan på el behöver elnäten dimensioneras och detta kommer att påverka behoven av kompetens inom området. Från den 1 juni 2022 kommer de skärpta och förbättrade regler om arbetskraftsinvandring att påverka tillgången till utländsk arbetskraft som i dagsläget mildrar kompetensbehovet något i regionen.

Skåne kompetensförsörjer hela Sverige när det gäller utbildningar inom infrastruktur för järnväg. 2023 kommer endast 14 signaltekniker examineras som sedan ska arbeta i hela Sverige. Det är alldeles för få i förhållande till branschens behov.

3. Stort behov av installationskompetens (Oförändrad trend)

För att byggnader ska fylla sin avsedda funktion krävs oftast diverse elektrisk utrustning, vattenledningar och avloppsledningar liksom system för värme och ventilation. Det kan också finnas system för att kyla lokalerna och utrustning som finns där. Den här typen av tekniska installationer ökar hela tiden i takt med teknikutvecklingen. Allt detta kräver speciell kompetens som det råder brist på sedan länge. Digitaliseringen och de ökande kraven på energieffektivisering ökar på kompetensbehoven ytterligare.

Kommentar:

- *Extra viktigt i vår region*

Stort behov av anläggningsingenjörer inom el, VVS, VA, värme & ventilation i regionen. Står i korrelation till behovet av byggandet. Särskilt stort behov av anläggningsingenjörer inom VA. De flesta kommunerna har gamla vatten- och avloppssystem och står inför stora reoveringar och om/nybyggnationer av dessa. Utbildningar inom hela installationsområdet behöver utvecklas för att möta behovet av arbetsledningskompetens eftersom företagen inte vågar anställa mer personal om det saknas arbetsledning för dessa. Även ökade krav från kunderna på att företagen ska ha lämplig arbetsledningskompetens så som exempelvis projektledning. Det finns ett stort behov av de breda utbildningarna då flera olika sektorer konkurrerar om kompetensen och det inte utbildas tillräckligt många personer för att möta behovet. Vi står inför en ny elektrifieringsvåg där omfattningen kan jämföras med den elektrifiering av samhället och den omfattande utbyggnad av elsystemet som skedde under 1900-talet genom utbyggnad av vattenkraft, kärnkraft och Sveriges högspänningsnät. Rekryteringen görs av befintlig personal på företagen men man behöver fler till branschen. Befintlig personal räcker inte för att lösa behoven utan karriärväxlare behövs för att kunna möta framtidens behov. Elanvändningen kommer att öka ca 50–60 % till 2040. Detta påverkar behovet av installationer och hur vi använder el i framtiden. Vi måste använda elen smartare i framtiden för att möta det ökande behovet. Redan idag finns bidrag och skattelättnader som gör att många är villiga att investera för framtiden och behoven är stora av den kompetens som kan genomföra dessa projekt. Ett sådant exempel är installation av solceller, lagring av energi- exempelvis vätgas samt laddning för elbilar.

4. Fortsatt brist på kompetens inom fastighetsbranschen (Oförändrad trend)

Det stora kompetens- och utbildningsbehovet inom fastighetsbranschen består. Det har under lång tid varit brist på arbetskraft inom området. Kompetensbristen är illavarslande inte minst då fastighetssektorn behöver jobba mycket med energieffektivisering för att Sverige ska nå miljömålen. Antalet utbildningsplatser inom yrkeshögskolan har ökat de senaste åren vilket bör ge ett viktigt tillskott till branschens kompetensförsörjning.

Kommentar:

- *Ja, vi instämmer i beskrivningen*

Utvecklingen i fastighetsbranschen går fort kring utveckling och installationer för energioptimering av fastigheter. Kompetensen behöver kompletteras på befintlig personal men även den stora generationsväxlingen möjliggör att YH kan kompetensförsörja med ny kunskap till branschen. Yrkesroller för att möta de boende eller kunderna i fastigheterna så som fastighetstekniker och fastighetsvärd är svåra att rekrytera. Yrkesrollerna i branschen ställer olika krav på kompetenser, samtidigt finns stor potential att kompetensutveckla befintlig personal med kurser inom YH. Digitaliseringen är viktig i branschen och AI-styrning av fastigheterna kräver en högre nivå av förståelse för systemen. Även stort behov av kompetens med helhetstänk inom klimat och förnybar energi i fastighetsbranschen. Viktigt att tillsammans med installationskompetens också inom YH utbildar mer kompetens för att driftsätta el, VVS, ventilation etc. i fastigheter.

5. Digitalisering för ökad effektivitet och bättre kommunikation (Tilltagande trend)

Det finns stora förhoppningar på att digitaliseringen ska föra samhället framåt och lösa en hel del av de utmaningar vi står inför. Samhällsbyggnadsområdet är inget undantag. Digitaliseringen genomsyrar hela sektorn. Allt från planering och bygglovsfrågor till genomförandet av projekt och förvaltning av fastigheter påverkas av digitaliseringen. Den möjliggör nya, effektivare och bättre arbetsätt. Det handlar även om geodata som grund för allehanda smarta tjänster och digitala verktyg som stöd i stadsplaneringen. Yrkehögskolan bör kunna spela en viktig roll för kompetensförsörjningen inom området.

Kommentar:

- Extra viktigt i vår region

Detta är en tilltagande trend och behoven fortsätter att öka kring digitalisering. Vi kan se nya yrkesroller i framtiden i spåren av digitaliseringen av byggbranschen. Kurser inom YH är en viktig möjlighet för att kompetensutveckla befintlig personal med specialistkunskap kring smarta byggnader och AI styrning. Det finns en stor potential i att kompetensförsörja branschen med personer som är nya i Sverige med tidigare ingenjörsutbildning inom bygg att bygga vidare med YH eller kurser inom YH för att möta dessa behov. Finns behov av kortare utbildningar inom YH för att avlasta platschefer/produktionschefer. Ett stort antal arbetsuppgifter hade kunnat göras av en annan yrkesroll med specialisering exempelvis digitalisering eller hållbarhetsfrågor. 5G har en stor potential och kommer att förändra mycket inom branschen. Branschen behöver vidareutbilda befintlig personal mellan 50–100% för att möta förändringarna och omställningen mot klimatmålen till 2045. (Svenskt Näringsliv, 2021)

6. Industriellt byggande i trä en sektor på frammarsch (Tilltagande trend)

Industriellt byggande kan vara ett sätt att öka effektiviteten inom byggsektorn. I regeringens dokument "Inriktning för träbyggande" från 2018 driver man på i frågan med fokus på trä som råvara. Samtidigt är det industriella byggandet en bärande del i strategin. Ett ökande intresse för byggande i trä märks även inom byggindustrin med en tydlig koppling till hållbarhetsfrågan och minskat klimatavtryck. Det finns dock hinder för utvecklingen. Ett sådant hinder är bristande kunskaper och information.

Kommentar:

- Ja, men det finns regionala avvikelser

I vissa delar i Sverige är det mer vanligen förekommande att bygga i trä. Materialvalet är inte avgörande eller påverkar hur vi utbildar för yrkesrollen. Intresset för att bygga i trä ökar. Skåne har flera stora företag inom betongsektorn som dessutom kommit långt med utvecklingen av klimatneutral betong. Mycket av arbetet med betongproduktion sker med industriellt byggande. Klimat- och hållbarhetsfrågor är viktigt i branschen och kommer att fortsätta vara så i framtiden.

7. Smart teknik för både stad och landsbygd (Tilltagande trend)

Smarta städer som begrepp har funnits ett antal år och bygger på de möjligheter digitalisering och sensorteknik ger. Området involverar ett brett spektrum av områden, exempelvis effektivare transporter, energieffektivisering och hälsa. Centralt är att det bygger på insamling av stora mängder data. Därför är också etiska aspekter, frågor kring personlig integritet och hur insamlade data används viktiga för utvecklingen. Även IT-säkerhet är en viktig fråga.

Kommentar:

- Ja, vi instämmer i beskrivningen

Efterfrågan är stor på både traditionell och ny kompetens. Utvecklingen av smart teknik är beroende av att tillräcklig kompetens utbildas för byggsektorn, utan byggnation finns inget att utveckla smart teknik för. Fastigheter uppdateras ständigt av ny smart teknik för att inhämta data för optimal drift och skötsel av fastigheten. Smart teknik kan optimera personalresurser och göra att rutinkontroller inte behöver göras lika ofta och därmed effektivisera arbetet. Om det inte utbildas tillräckligt många anläggningsingenjörer, projektledare, bygglovshandläggare osv avstannar utvecklingen och byggandet. Det krävs kompetens att både utveckla, bygga och driftsätta smart teknik. Framtiden och möjligheterna med 5G tekniken kommer att

påverka de olika yrkesrollerna men det är viktigt att redan nu satsa och säkerställa att kompetensen finns för att hantera tekniken. Inom VA finns stora vinster i framtiden med smart teknik så som energieffektivisering och sensorteknik. Ett exempel på sådant arbete är läcksökning som idag görs manuellt för att tekniken ännu inte finns.

Exempel identifierade bristyrken möjliga att utbilda för inom YH

- Drifttekniker VVS
- Anläggningsingenjör inriktning järnväg
- Anläggningsingenjör väg och vatten
- Signaltekniker
- Kontaktledningstekniker
- Bantekniker
- Spårsvetsare
- Arbetsledare bygg- och anläggning
- VVS ingenjör
- Byggnadsingenjörer
- Entreprenadingenjör
- Ingenjör klimat och förnybar energi (fastighetsbranschen)
- Serviceingenjör för smart teknik inom samhällsbyggnad och byggteknik
- Installatör- och drifttekniker för värme & ventilation
- Entreprenad upphandlare (ev. inom ek, adm. o förs.)
- Installationssamordnare bygg och anläggning
- Elingenjör-
- VA-projektör